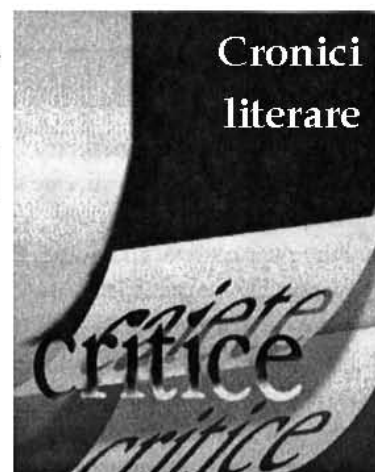

Simona ANTOFI

Dilemele actuale ale criticilor - În ariergarda avangardei

Résumé

En essayant de réaliser un livre parlé - genre particulier et tout à fait spécial de l'écriture biographique - deux écrivains, Eugen Simion et Andrei Grigor, mettent en œuvre, à travers les générations, un dialogue sur les formes et les buts de l'acte / de la démarche critique et surtout un récit identitaire malgré soi, par lequel Eugen Simion, l'homme et le critique, se cache et se dévoile, en même temps.

Cartea vorbită pe care o compun, împreună, Eugen Simion și Andrei Grigor, poartă drept titlu o formulă foarte dragă celui din-tâi, **În ariergarda avangardei**, formulă preluată de la Roland Barthes și adaptată poziției onest calculate și riguros argumentate a criticului ce se vrea a fi ca atare. Nici prea aproape de fenomenul literar în desfășurare vie, clocotindă, adică în mijlocul rumorii pe care patimile de și despre literatură o creează permanent, dar nici prea departe, pentru a nu se deconecta de la tumultul vieții literare, criticul încearcă, astfel, să își asume, cu sinceritate și corectitudine, statutul, și să-și reprime, pe cât este cu putință, ceea ce el însuși numește "astuțiile, idiosincrasile spiritului". Pariul acesta cu sine derivă, pe de o parte, din structura intelectuală și morală a criticului, iar pe de altă parte, de pe urma recuperării unor modele de comportament critic și de atitudine față de literatură și față de creatorii ei, precum Eugen Lovinescu, Titu Maiorescu, George Călinescu.

Situat, la o altă vârstă, pe același palier al raportului cu modelul, Andrei Grigor obține, pedalând cu îndârjire în direcția binecunoscutei pudori și rețineri în a (se) mărturisi, a lui Eugen Simion, definiții juste și pe deplin clasice ale criticii, având acel caracter memorabil și, ca valoare, statornic, al modelelor. Ca urmare, modelul Lovinescu

propune – și impune – ideea "resemnării în fața adevărului estetic și a luptei pentru impunerea valorilor modernismului". Ca și Lovinescu, în desenul său interior, intim, criticul își abandonează slăbiciunile, temerile și spaimele, pentru că – și modelul maioreșcian o dovedește, de asemenea – "intelectualul de performanță nu este totdeauna ce pare a fi", căci "personalitatea lui este mai totdeauna opera voinței sale". Iar Călinescu construiește modelul critic – și lecția – "narațiunii de idei". A reconstrui cărțile înseamnă, din această perspectivă, a reaseza "substanța, tipologia, ideile, simbolurile" unei opere literare "într-un scenariu critic care este lizibil".

Îndemnat să-și rezume metoda, Eugen Simion dezvăluie, cu parcimonie, o serie de constante ale demersului său, rezervându-și pentru sine dreptul – procedural – de a (se) folosi de o serie de *concepte*, și pe cel – omenesc – de a avea o serie de *fantasme* proprii. Altfel, lucrurile sunt simple, dezarmant de simple: "orice metodă este, principal, de acceptat dacă mă duce spre ceea ce este esențial în operă, adică spre simbolurile ei".

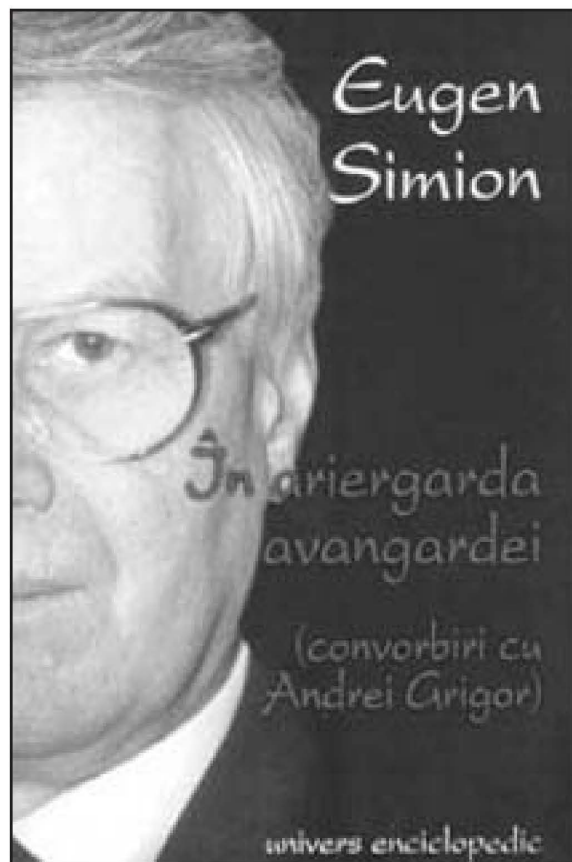
"A justifica estetic opera" reprezintă ipoteza de lucru și deznodământul demersului critic asumat de Eugen Simion. Ideea de valoare impune criticului un instrument privilegiat de lucru, căruia i se subordonează toate celelalte proceduri și tactici de

aprop(r)iere a obiectului – operă, și anume judecata de valoare.

Cât despre sine, Eugen Simion afirmă, reiterând comandamentul îndoielii metodologice, precum și oboseala – sau greața – de literatură, pe care o mărturisește uneori: “sunt un Toma care până nu vede (pipăie) substanța operei, nu crede nimic esențial despre valoarea ei”, și “un critic literar trebuie să aibă în ființa lui un Petru care nu se leapădă niciodată de literatură, (iar când se leapădă, o face în momente de criză existențială și morală și, de regulă, se leapădă pentru ca, apoi, să regăsească plin de fervoare și credință, literatura!) și un Toma care, îndoindu-se metodic, caută adevărul și până la urmă îl găsește”.

Plăcerile lecturii se îndreaptă, în cazul lui Eugen Simion, către valorile clasice ce dau, în mod sigur, prin greutatea lor estetică și prin reverberațiile spre ceea ce este sau se vrea a fi mișcarea formelor și a modelelor literare astăzi, argumentul principal al demersului critic și justificarea deplină a vocației proprii: “Îmi place din ce în ce mai mult secolul al XIX-lea și, în ultimii ani, prefer literatura documentară... Urmează poezia, la urmă, romanul și eseul filosofic”. Iar în privința romanului, criticul este ferm și... călinescian: înainte de a exersa în stilul Balzac, [prozatorul român] a sărit la Proust și, de aici, la Joyce, apoi s-a înfundat în *metaroman*. Suntem buni stilisti, suntem textualiști, postmoderni, avem complexul genialității, dar nu știm să construim o tipologie și să analizăm psihologia individului comun”.

Același recul în fața textului literar – de această dată, poetic – ce își refuză, crezând că și-a pierdut apetența pentru metafizică, deschiderea către dialogul cu cosmosul, cu ideea de ființare, despiritualizându-se, înregistrează gustul critic în raport cu poezia postmodernă. Așa se explică mișcarea retractilă a spiritului critic în fața poeziei postmoderne românești, și preferința pentru *logothetii* care “au inventat gramatica, retorica, limbajul poetic, inclusiv jocurile poetice”, “voind să facă plăcere *ibovnicelor slăvite*”. Acest hedonism transferat în literatură se dovedește molipsitor, cititorii care au lecturat atent *Dimineața poezilor* regăsindu-l, ca stare de spirit capabilă să remo-

tiveze, de plidă, lectura poezilor Văcărești și a rafinatului Costache Conachi.

În această ordine de idei, se poate spune că orice carte de critică reprezintă “o structură de existență”. Istoria unui spirit care (se) caută, în virtutea credinței că adevărul – estetic, firește – există, cu obstinație. Și care găsește, rareori, o carte de excepție, “capodopera neconoscută, himera celor care cred cu putere că literatura este o formă superioară de existență”. Iată unul dintre *bovarismele* criticului, o dorință secretă care, în realitatea concretă – literară, s-a împlinit deja, cum, de altfel, s-a împlinit și o alta: cărțile lui Eugen Simion sunt citite “nu numai pentru adevărul textelor”, “dar și pentru frumusețea lor, ca o proză superioară de idei”. Faptele acestea sunt incontestabile.

Ideile, formulele lansate sau create de Eugen Simion circulă, astăzi, printre specialiști sau pasionați de viața formelor literare, confirmând o intuiție adâncă a criticului: “cine mă iubește, fuge de mine cu ideile mele și le aruncă în pământ bun pentru a rodi”.